

חנוכת המשכן (פרק ז')

יום חנוכת המשכן (א' בניסן) ①

האירועים שקדמו לחנוכת המשכן

פרק מ'

"וַיִּכַּס הָעֵנָן אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּכְבֹּד ה' מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן". (לד)

פרקים כ"ה-ל"ט

הציווי, ההכנות ובניית המשכן וכליו ②

שמות

פרק ט'

"וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל-הַמִּזְבֵּחַ
אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַחֲלָבִים". (כד)

פרק ח'

שבעת
ימי המילואים

פרקים א'-ז'

דיני
הקורבנות ③

ויקרא

פרק ז'

קורבנות הנשיאים
שהוקרבו במשך 12 יום
(מ'א'-י"ב בניסן)

"וַיִּקְרְיֻבּוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֹפֶת הַמִּזְבֵּחַ
בַּיּוֹם הַמֵּשַׁח אֹתוֹ, וַיִּקְרְיֻבּוּ הַנְּשִׂאִים
אֶת-קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ". (יז)

פרקים א'-ו'

ארגון וסידור מחנה עם ישראל סביב למשכן ④

במדבר

- ① הלכנו בעקבות פירושי רש"י ורמב"ן (על פי חז"ל), שיום חנוכת המשכן הוא א' בניסן, ושבעת ימי המילואים היו לפניו. וראה בפירוש ראב"ע (שמות מ' ב), שהלך בדרך אחרת.
- ② הציווי נאמר למשה בהר סיני, וההכנות החלו עם ירידתו לאחר יום הכיפורים.
- ③ דינים אלה נאמרו, כנראה, בסמוך לשבעת ימי המילואים או במהלכם (ועיין רמב"ן לויקרא ח' ב).
- ④ התאריך בראש הספר הוא אמנם 'באחד לחדש השני', כלומר לאחר חנוכת המשכן, אך קשה להבין כיצד שרתה שכינה באוהל מועד, כשעדיין לא היה סביבו מחנה מסודר של העם, שעליו להיות מוגן על ידי טבעת השמירה של משפחות הלויים מפני 'הזר הקרב'. נראה, שהתחלת המפקד וארגון המחנות לחניה סביב המשכן קדמה לחנוכתו. בסיס וחיזוק לסברה זו משמש מספר הפקודים במפקד שבתחילת הספר (א' מו, ב' לב), הורה בדיוק למפקד מחציות השקל ששימשו לבניית המשכן (שמות ל"ח-כה-כח), וכן גם שמות הנשיאים שהקריבו את קורבנותיהם לפי סדר חניית הדגלים המפורט בפרק ב' (וראה 'דעת מקרא' במבוא עמ' 91 ובהקדמה לפירוש פרק א'). לפי זה, התאריך א' באייר מכוון, כנראה, להתארגנות לקראת הנסיעה בכ' באייר.

חנוכת המשכן מתוארת בתורה בשלושה מקומות: בספר שמות פרק מ', בספר ויקרא פרקים ח'-י' ובספר במדבר פרק ז'. שלושת התיאורים שונים זה מזה וכל אחד מהן מציג זווית שונה של המאורע. התמונה המלאה מתקבלת מצירוף שלושת התיאורים, ועם זאת חשוב לזהות ולאפיין את זווית הראייה, שמציג כל תיאור בהתאם לדגשים המיוחדים לו.

ספר במדבר חנוכת המשכן על ידי בני ישראל

חומש במדבר נותן ביטוי רחב לפעילות, ליחמות, לדעות וגם לחטאים של בני ישראל. עיקר מעייניו במעמד ובתיפקודם של בני ישראל – עם העבדים ההולך לקראת חיים עצמאיים בארץ המובטחת. מגמה זו ניכרת מתחילת הספר, כאשר המפקד וסידור דגלי המחנות מסביב למשכן מתוארים בפירוט רב, המזכיר את פרשיות המשכן. מפקד הלוויים משלים את היערכות מחנה ישראל, שהרי הם מחליפים את בכורות בני ישראל, ותפקידם לשמור על ישראל מקרבה יתרה למשכן. [גם פרקי המצוות הסמוכים לתיאור המחנה (ה'ו-י'), מבליטים את הזיקה הקרובה שבין כל אדם מישראל למשכן ולכוהנים המשרתים בו (ראה בדפים על פרקי המצוות)].

בהתאם לכך, מהווה תרומת נשיאי ישראל וקורבנותיהם המשך ישיר למהלך הכללי, והם נותנים ביטוי לקשר הבלתי אמצעי בין ישראל למשכן.

מענה ה' לתרומת הנשיאים מתבטא בקבלתה ללא סייג: "קח מאתם, והיו לעבד את עבדת אהל מועד" (ז' ה). קבלה זו והתיאור המורחב של קורבנות הנשיאים מלמדים, שחניית שבטי ישראל סביב למשכן 'כלגיון של מלך', היא חלק מתהליך בנייתו שלא הושלם עד כה, שהרי מפורש בתחילת פרשיות המשכן: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כ"ה ח).

רק עתה, עם שיתופם של כלל ישראל במערכת הסובבת את המשכן, הגענו לשלמות תכליתו. כך מתבאר גם מן הפסוק האחרון והחריג בפרק (ז' פט), הסוגר מעגל עם פרשת תרומה (כ"ה כב). פסוק זה רומז גם אל התכלית המפורשת בסיכום הציווי על המשכן, המדגישה את הזיקה בין ייעוד המשכן המכוון לבני ישראל לבין תפקידם של משה ושל הכוהנים בו: "ונעדתי שמה לבני ישראל, ונקדש בכבדי. וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח, ואת אהרן ואת בניו ואת אקדש לכהן לי. ושכנתי בתוך בני ישראל, והייתי להם לאלהים. וידעו כי אני ה' אלהיהם, אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם, אני ה' אלהיהם" (שמות כ"ט מג-מו).

כאמור, אין ביטוי של הסתייגות או צמצום בהיענות לקורבנות הנשיאים. להפך, ישנה אפילו הרחבה, המתבטאת בציווי: "נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח" (שם יא).

חריגה זו בולטת מאוד על רקע הספרים הקודמים, ובמיוחד לאור העובדה שהנשיאים הביאו קורבנות חריגים (עגלות, כלי שרת, קטורת) וללא ציווי מפורש.

עובדה זו מבליטה את היחס החיובי והפתוח העולה מספר במדבר כלפי היוזמות של בני ישראל וכלפי אפשרויות הביטוי שלהם בעבודת ה'.

ספר ויקרא חנוכת המשכן על ידי אהרן ובניו

חומש 'תורת כוהנים' עוסק בהרחבה בתורת הקורבנות ובדיני הקדושה והטהרה הנוגעים לעבודתם ולייעודם של הכוהנים.

בהתאם לכך, חנוכת המשכן של ספר ויקרא באה כהמשך וכסיום לתהליך חניכתם של אהרן ובניו לעבודתם בו בשבעת ימי המילואים.

תיאור היום השמיני מתמקד בעבודת הכוהנים סביב קורבנות היום, המכניסים את הרקע להתגלות שתבוא.

שיאו של מעמד היום השמיני – "כי היום ה' נראה אליכם" (ט' ד) – ביציאת האש מלפני ה' לאכול את הקורבנות שהוקטרו על המזבח.

זהו מענה ישיר לעבודת אהרן ובניו שהקריבו את קורבנות היום, ויש בו ביטוי הולם לתפקידם המרכזי באוהל מועד.

גם כאן, בצד המענה החיובי יש ביטוי לריחוק ולהסתייגות. הפעם מתבטא הדבר בחריפות איומה, כאשר האש שירדה לאכול את הקורבנות, אכלה ושרפה גם את נדב ואביהוא, בני אהרן, שהקריבו אש זרה לפני ה'. ללמדנו, שהגישה אל הקודש, אף של אלה המכהנים בו, דורשת הקפדה מלאה על הכללים שקבע ה'.

ספר שמות חנוכת המשכן על ידי משה

משה רבנו הוא המוציא והמביא לכל אורך הספר, מיציאת מצרים והמסע במדבר ועד מתן תורה בסיני. בהתאם לכך, הוא גם האישיות המרכזית והבלעדית כמעט, בפרשיות המשכן: הוא מקבל את הציווי ומוסרו לעם, והוא מפקח על הביצוע ומכוון את כל העשייה.

התיאור של הקמת המשכן בסיום הספר נאמר כולו בלשון יחיד (על משה): "ויקם... ויפרש... ויתן... וכו'".

ירידת כבוד ה' בענן אל אוהל מועד מבטאת באופן מיוחד את ייעודו של המשכן כמקום ההתוועדות בין משה לה'. ייעוד זה מפורש בתחילת פרשיות המשכן: "ונועדתי לך שם, ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארן העדת, את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל". (שמות כ"ה כב)

דווקא בנקודה זו, תיאור ירידת כבוד ה', יש גם ביטוי לריחוק ולצמצום מסוים במעמדו של משה. בפסוק הסמוך נאמר: "ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד, כי שכן עליו הענן, וכבוד ה' מלא את המשכן" (מ' לה). זוהי, כמובן, מניעה זמנית בלבד אך רבת משמעות, שמדגישה את המחיצה הקיימת בין אלוהים לאדם, ואפילו גדול כמשה.

הדמויות המרכזיות
בספר עומדות
במרכז התיאור
של חנוכת המשכן

המענה האלוהי
לעשייה האנושית
מבטא את תפקידה
של כל דמות ביחס
למשכן

המשמעות ביחס
לעבודת ה'